

Harkainé Perhócs Petra: Az EBSCO folyóirat-adatbázisok Magyarországon

A 2003 és 2007 közötti országos könyvtári stratégia kiemelt célja volt a közkönyvtárak bekapcsolása a nemzetközi és hazai elektronikus dokumentum- és információszolgáltatás rendszerébe. E cél elérése érdekében a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Könyvtári Főosztálya olyan színvonalas, nemzetközi információforrás használati lehetőségének kialakítását (licenzelését) tűzte ki célul, amely tartalmánál fogva több könyvtártípus használóit is ki tudja elégíteni. 2003-ban a minisztérium hároméves időtartamra országos felhasználói szerződést kötött az amerikai EBSCO Information Services csoporthoz tartozó EBSCO Publishing adatbázis-forgalmazó vállalattal; az adatbázisokkal kapcsolatos országos koordinátori feladatok ellátásával a Könyvtári Intézetet bízta meg.

A bostoni székhelyű EBSCO Publishing az EBSCO Information Services egyik nagy ágazata, amely bibliográfiai és teljes szöveget is tartalmazó elektronikus folyóirat-adatbázisok forgalmazásával foglalkozik. Az EBSCO Publishing az 1943-ban alapított, birminghami (Alabama, USA) székhelyű EBSCO Industries, Inc. leányvállalata. Az EBSCO és társrészlege, az EBSCO Subscription Services több mint hatvan esztendeje áll a könyvtárak és kutatóközösségek szolgálatában. Az EBSCO Publishing nem kiadó, hanem aggregátori (közvetítői) tevékenységet folytat, tehát más kiadók kiadványait teszi elérhetővé az EBSCOhost on-line keresőfelületen. Az EBSCO Publishing legfontosabb ügyfelei tehát egyfelől a tudományos kiadók, amelyek az elektronikus adatbázisok tartalmát biztosítják, másfelől a könyvtárak és vállalatok, amelyek az adatbázisokat a legkülönbözőbb felhasználói csoportok számára (kutatók, oktatók, diákok, munkavállalók és a nagyközönség) teszik elérhetővé. Magyarországon az EBSCO Publishing adatbázisait 2003 nyarától országos licenz keretében szolgáltatathatják felhasználóknak a könyvtárak. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma jóvoltából minden nyilvános könyvtár, felsőoktatási és szakkönyvtárak, valamint nonprofit intézmények könyvtárai férnek hozzá - térítésmentesen. A folyóiratok nyelve angol, viszont a keresőfelület 2007 óta magyarul is használható, ez könnyebbé teszi a keresést a felhasználók számára.

A hozzáférés feltétele az EBSCO ügyfélrendszerébe történő bejelentkezés, különös tekintettel a hozzáférésre regisztrált számítógépek IP (Internet Protocol) címére. Az adatbázisok a regisztráció után a könyvtár gépein az interneten keresztül, jelszó használata nélkül érhetőek el. A szerződés korlátlan számú számítógép regisztrálását teszi lehetővé, a különböző terminálokon a felhasználók egyidejűleg használhatják az adatbázisokat. Az EBSCOhost rendszerhez on-line adminisztratív felület tartozik, amelyen a könyvtárosok saját használóik igényeinek megfelelően változtathatják a keresési lehetőségeket: megváltoztathatják az adatbázisok sorrendjét; különböző nyelveken jeleníthetik meg a felületet; jelezhetik, hogy az adatbázisokban található folyóiratok közül melyekre fizet elő a könyvtár nyomtatott változatban. Minden EBSCO-használó könyvtár erre kijelölt adminisztrátora nyomon követheti az intézmény használati statisztikáit. Az országos statisztikák megjelenítésére a Könyvtári Intézetben működő koordinátornak van lehetősége. A statisztikai adatok a keresőrendszer szinte minden funkcióját (összes keresések száma, belépések száma, megtekintett teljes szövegű cikkek száma stb.) lefedik.

A magyar országos EBSCO-licenz híreiről az országos koordinátor tájékoztatja a könyvtárakat a Kataliszen, az intézeti honlap EBSCO-oldalán (www.ki.oszk.hu/107/page.php?56), illetve a könyvtárak kapcsolattartóinak küldött levelek útján. Az EBSCO Publishing híreit - egyéb adatbázisokról, technikai fejlesztésekről - a kapcsolattartók az EBSCO levelezőlistájáról kaphatják meg.

A magyar országos felhasználói szerződés keretében szolgáltatott EBSCO adatbázisok

Academic Search Premier (ASP)

A világ legnagyobb tudományos, multidiszciplináris, teljes szövegű adatbázisa, elsősorban felsőoktatási-kutatási intézmények részére. Az ASP különösen nagyszámú folyóiratot tartalmaz, sok esetben olyan forrásokból, amelyek más adatbázisokban nem találhatóak meg. Ez a folyóirat gyűjtemény a legkülönbözőbb tudományterületeket fedi le: humán és társadalomtudományok, oktatás, informatika, fizika, kémia, orvostudomány stb.

- Az adatbázis összesen 7962 folyóirat cikkeinek referátumait és indexét tartalmazza;
- a teljes szövegű folyóiratok száma 4007;
- lektorált (szakmailag ellenőrzött) teljes szövegű folyóiratok száma 3105.

Business Source Premier (BSP)

Ez az adatbázis elsősorban üzleti profilú oktatási intézmények és szakkönyvtárak részére készült, és a menedzsment, a gazdaságtudományok, a pénzügy, a könyvelés, a nemzetközi vállalkozás és a marketing területeit fedi le.

A BSP olyan vezető üzleti folyóiratokat tartalmaz, mint a Harvard Business Review, Industrial & Labor Relations Review, Journal of International Marketing, Journal of Advertising, Journal of Personal Selling & Sales Management. A BSP-ben megtalálhatók az Economist Intelligence Unit (EIU), a Global Insight, az ICON Group és a CountryWatch országok szerinti gazdasági jelentései is.

- Az adatbázis összesen 4128 folyóirat cikkeinek referátumait és indexét tartalmazza;
- a teljes szövegű folyóiratok száma 3294;
- a lektorált (szakmailag ellenőrzött) teljes szövegű folyóiratok száma 1032.

Masterfile Premier

Ez a teljes szövegű adatbázis kifejezetten közkönyvtárak számára készült, és általános jellegű, valamint üzleti, egészségügyi, oktatási és tudományos folyóiratokat tartalmaz. A Masterfile Premierben olyan kulcsfontosságú folyóiratok pdf formátumú cikkei találhatóak 1975-ig visszamenően, mint az American Libraries, Foreign Affairs, History Today, Judaism, Library Journal, National Review, Saturday Evening Post, Science News.

- Az adatbázis 1976 teljes szövegű folyóiratot tartalmaz;
- képgyűjteményt 116 000 fényképpel, térképpel és zászlóval;
- 96 600 életrajzot;
- 315 teljes szövegű referensművet.

Newspaper Source

A Newspaper Source 23 amerikai és nemzetközi napilap teljes tartalmát szolgáltatja napi frissítéssel (USA Today, The Christian Science Monitor, The Washington Post, The Times stb.); továbbá válogatást nyújt 180 amerikai regionális napilap cikkeiből (The Boston Globe, The Chicago Tribune, The Detroit Free Press, The Miami Herald, The New York Daily News, The San Jose Mercury News), hírügynökségek anyagaiból, napilap-rovatokból, valamint televíziós és rádiós hírműsorokból.

Health Source: Nursing/Academic Edition

Ez a tudományos adatbázis közel 600 teljes szövegű folyóiratot tartalmaz különböző orvostudományi területekről. A beteggondozás és az ehhez kapcsolódó témakörök hangsúlyosan szerepelnek benne. Teljes szöveggel található meg olyan folyóiratok, mint a Creative Nursing, Issues in Comprehensive Pediatric Nursing, Issues in Mental Health Nursing, Journal of Advanced Nursing, Journal of Child & Adolescent Psychiatric Nursing, Journal of Clinical Nursing, Journal of Community Health Nursing, Journal of Nursing Management, Journal of the Society of Pediatric Nurses, Nurse Practitioner, Nursing, Nursing Diagnosis, Nursing Ethics, Nursing Forum, Nursing Inquiry, Nursing Management, Patient Care for the Nurse Practitioner. Ez az adatbázis a Clinical Pharmacology adatbázist is magában foglalja.

- Az adatbázis 849 folyóirat cikkeinek referátumait és indexét tartalmazza;
- teljes szövegű folyóiratok száma: 596;
- lektorált (szakmailag ellenőrzött) teljes szövegű folyóiratok száma: 450.

Health Source: Consumer Edition

A Health Source fogyasztói kiadása a világ leggazdagabb, a betegek számára készült egészségügyi információforrása, amely olyan területeket fed le, mint az AIDS, a rák, a cukorbetegség, a kábítószer-függőség és az alkoholizmus, időskori betegségek, fitness, egészséges táplálkozás, nő- és gyermekegészségügy. Folyóirat-választékában szerepel pl. az American Fitness, Better Nutrition, Fit Pregnancy, Harvard Health Letter, Womens Health Weekly.

- Az adatbázis több mint 140 egészségügyi referenszművet - köztük a Peoples Medical Society könyvei - tartalmaz;
- közel 1000 egészségügyi ismertető kiadvány kereshető teljes szöveggel;
- 7000, a Clinical Systems Reference című kiadványból származó tanulmány;
- a Stedmans Medical Dictionary.

Medline

Az adatbázis tulajdonosa az amerikai National Medical Library, amely szakmailag irányadó orvosi információt szolgáltat az orvostudomány, a beteggondozás, a fogászat, az állatorvostan, az egészséggondozási rendszer, a pre-klinikai tudományok területéről. A Medical Systems Headings elnevezésű orvosi tárgyszó-rendszer segítségével több, mint 4600 kurrens bio-orvosi folyóirat referátumait lehet keresni. Az adatbázisban bibliográfiai adatok találhatóak a következő forrásokból: Index Medicus, International Nursing Index, Index to Dental Literature, PREMEDLINE(r), AIDSLINE(r), BIOETHICSLINE(r), and HealthSTAR. A felhasználók 1520, a Medline-ban indexelt folyóirat teljes szövegű cikkéhez nyernek hozzáférést.

ERIC

Az ERIC (The Educational Resource Information System) egy amerikai országos pedagógiai információs rendszer, amely 2200 kivonat hivatkozásokkal bővített teljes szövegét, valamint közel ezer, oktatással kapcsolatos folyóirat referátumait és bibliográfiai adatait tartalmazza. A felhasználók mintegy 530, az ERIC-ben indexelt folyóirat teljes szövegű cikkéhez nyernek hozzáférést.

2004 folyamán ingyenes tesztelés keretében két további adatbázis is elérhető volt a magyar könyvtárak számára: a Communication and Mass Media Index és az American Humanities Index. Mindkét adatbázist az EBSCO Publishing új termékeként vezették be, ennek volt köszönhető a szokatlanul hosszú térítésmentes kipróbálási lehetőség.

Az EBSCO rendszerében vannak olyan adatbázisok, amelyek külön térítés ellenében érhető el. Magyarországon is létezik egy-egy könyvtár, amely külön előfizet az EBSCO jogi, zenei, illetve könyvtár- és információtudományi adatbázisára.

2008 szeptemberétől ingyenesen elérhető és tesztelhető a Research Starters - Business és a Research Starters - Education adatbázis, így a felhasználók az egész 2008/2009-es tanévben, tehát 2009. június végéig használhatják azokat.

Képzés

Az EBSCO munkatársai évente kétszer, tavasszal és ősszel tartanak képzést a könyvtárosok számára. A képzés eleinte angol nyelven folyt, később tolmácsolással, tavaly óta pedig magyar nyelven hallgathatók a képzések, amelyek során bemutatásra kerülnek az EBSCO új adatbázisai is. A képzés helye eleinte az Országos Széchényi Könyvtárban volt, később egyre szaporodtak a helyszínek. A képzéseken résztvevők létszáma folyamatosan emelkedik (pl. a 2008. decemberi budapesti képzésen 53 fő vett részt, és már vannak jelentkezők a tavaszi alkalomra is).

A 2006-2008 között megrendezett képzések

Időpont	Helyszín
2006. március 8.	Országos Széchényi Könyvtár, Budapest
2006. március 9.	Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára
2006. október 16.	Országos Széchényi Könyvtár, Budapest
2006. október 17.	Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára
2007. április 13.	Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest
2007. november 19.	Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ
2007. november 20.	Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár
2007. november 21.	Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár
2007. november 22.	Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtár Informatikai Öltöző Kabinok
2008. február 25.	Országos Széchényi Könyvtár, Budapest
2008. február 26.	DEENK Társadalomtudományi Könyvtár, Debrecen
2008. február 27.	Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum
2008. február 28.	Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar Könyvtára, Győr
2008. február 29.	Pannon Egyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár, Veszprém
2008. december 9.	Nyugat-magyarországi Egyetem Központi Könyvtár és Levéltár, Sopron
2008. december 10.	Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest

A képzések alkalmával elhangzott előadások, prezentációk felkerülnek a Könyvtári Intézet EBSCO-oldalára, így azok a könyvtárosok is meg tudják tekinteni a legfrissebb információkat, akik nem tudnak személyesen részt venni a tréningen.

Az EBSCO adatbázisokat használó könyvtárak köre, típusai

Jelenleg 241 magyarországi könyvtár rendelkezik EBSCO adatbázis hozzáféréssel:

- 63 felsőoktatási könyvtár: ebben a számban az integrált felsőoktatási intézmények kari könyvtárai a legtöbb esetben egy név alatt, egy intézményként szerepelnek. Néhány kivétel is előfordul: az egy intézményhez tartozó, de különböző városokban elhelyezkedő karok több különálló könyvtárral szerepelnek a nyilvántartásban.
- 99 szakkönyvtár, ebből 43 orvosi könyvtár. E kategóriában a Magyar Tudományos Akadémia intézeti könyvtárai egy közös jelentkezéssel szerepelnek, kivéve két intézet könyvtárát, amelyek az elsők között váltak használókká és megtartották saját azonosítójukat. Ebben a csoportban tüntettük fel a múzeumi könyvtárakat, alapítványi könyvtárakat, közintézmények, minisztériumok könyvtárait és minden más nonprofit könyvtárát, amelyek a további csoportokban nem szerepelnek. Az orvosi szakkönyvtárak száma a 2006. évben

emelkedett jelentősen, annak köszönhetően, hogy az EBSCO egy év próbáhozáférést biztosított minden magyarországi, addig nem regisztrált orvosi könyvtár számára a DynaMed adatbázishoz. Ennek hatására 12 könyvtár jelentkezett be az országos licenz alá tartozó EBSCO-adatbázisok használatára is.

- 19 megyei és 59 városi könyvtár, valamint a nemzeti könyvtár. Az intézménytípusok között a közkönyvtárak rendelkeznek a legkevesebb tapasztalattal az elektronikus információforrások szolgáltatása terén, tehát mind a könyvtárosok, mind a felhasználók felkészítése hosszabb időt vett igénybe. A visszajelzések szerint ez az a könyvtártípus, ahol az angol nyelvtudás hiánya leginkább problémát jelent. 2007-ben erősítettük a városi könyvtárak körében az EBSCO-használatát (közvetlen megkereséssel, figyelemfelhívó akciókkal) - ebben is támogatva a könyvtárügy akkori stratégiai célkitűzését, a városi könyvtárak kiemelt helyzetbe hozását.

Használati statisztika

A szolgáltatást már 2003 nyarán használták a könyvtárak, de a jelentkezések folyamatosan növekvő száma miatt az első pár hónap adatai még nem árultak el sokat az országos használati trendekről. A szeptemberi hivatalos sajtótájékoztató és az azt követő képzés után azonban az addigi jelentkezők már rendszeresen kerestek az adatbázisokban, így igazán a 2003 októberétől készült országos használati statisztika mutat értékelhető adatokat.

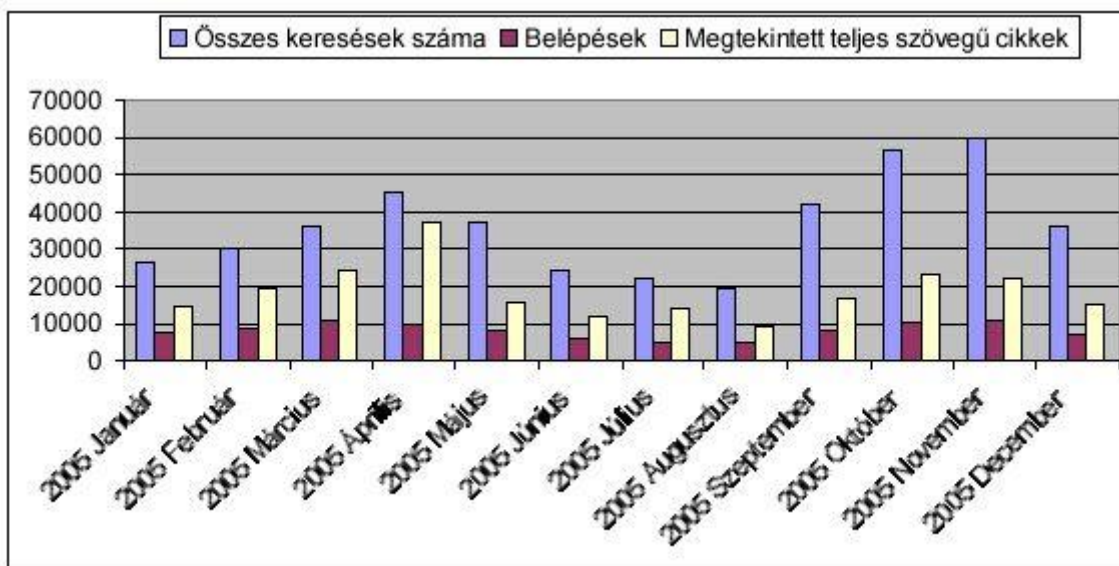
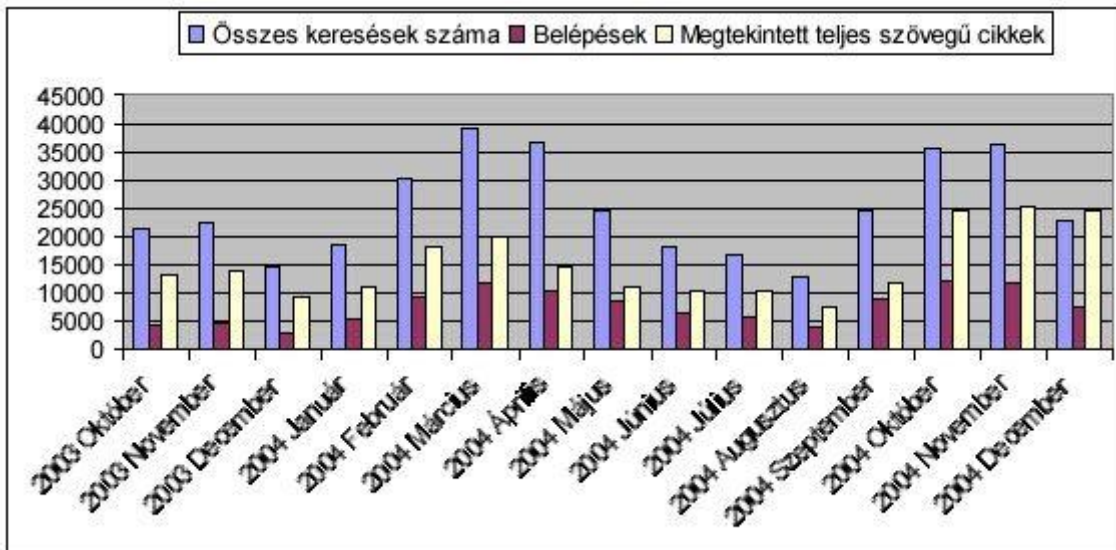
A 2003. október 1. és 2008. december 31. közötti keresési adatokat alapul véve a következőképpen alakul a legerősebb EBSCO-használó könyvtárak sorrendje:

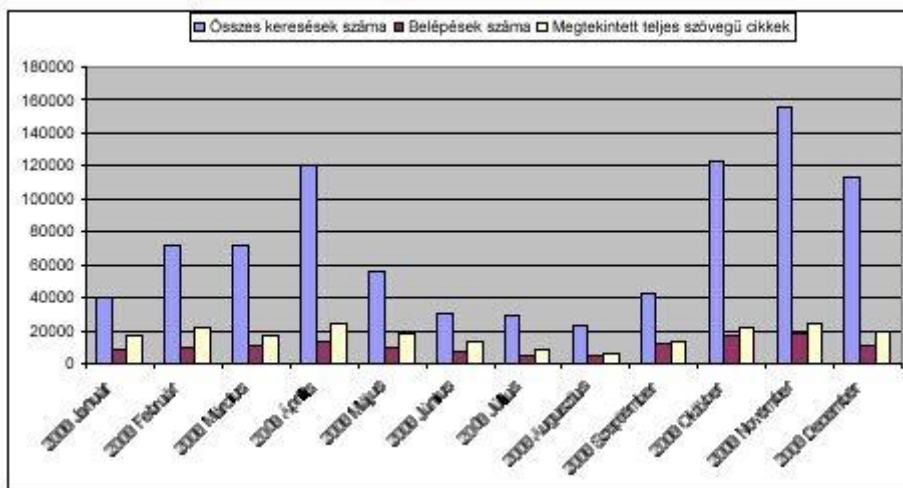
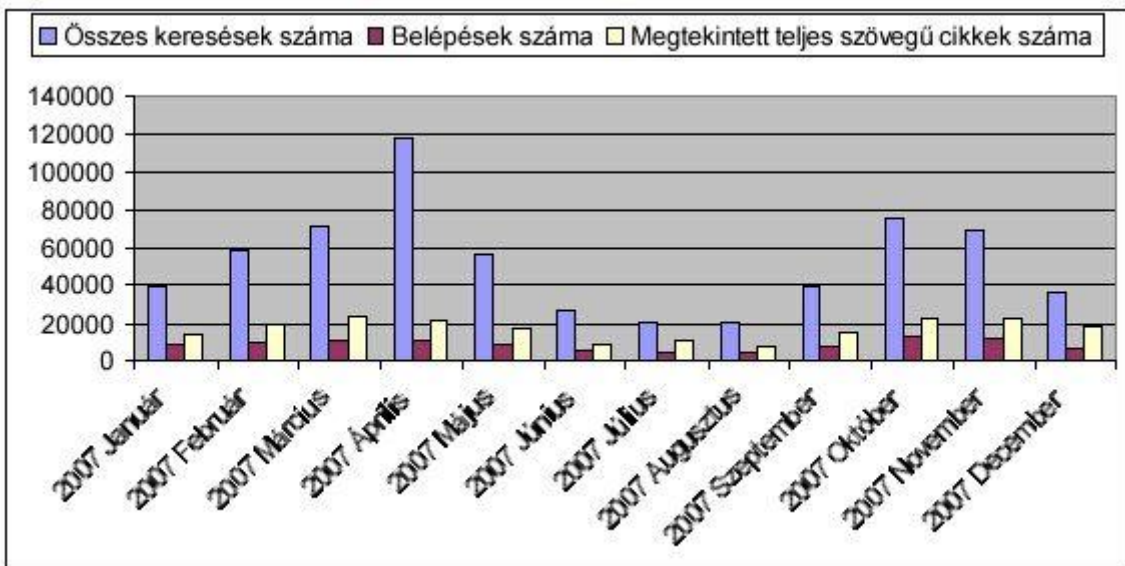
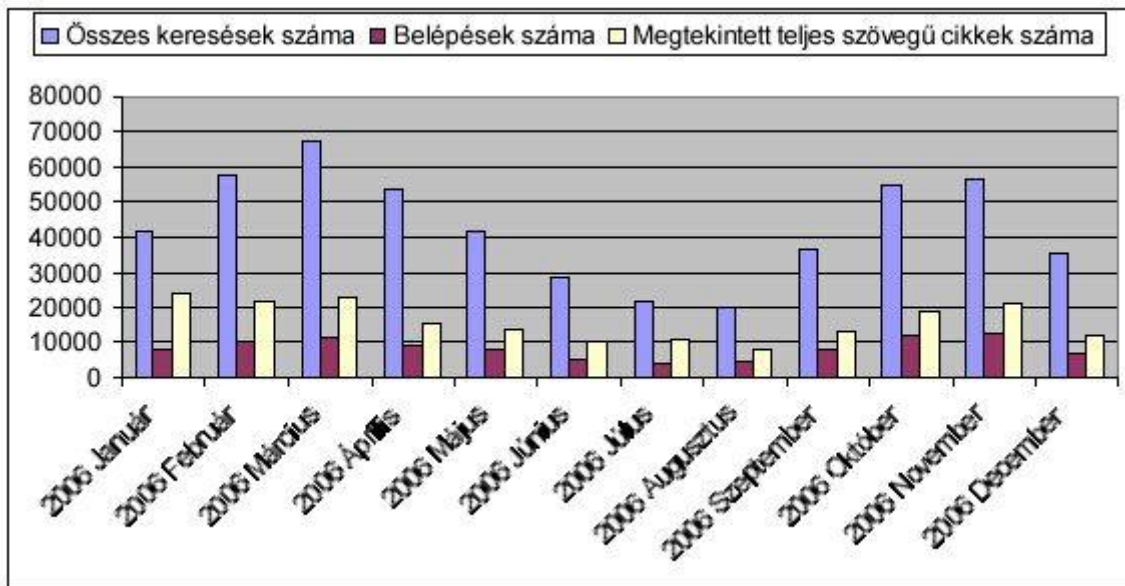
1. Budapest Corvinus Egyetem,
  2. Közép-Európai Egyetem Könyvtára,
  3. Pécsi Tudományegyetem Könyvtára,
  4. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár,
  5. Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár,
  6. Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár,
  7. Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára,
  8. Nemzetközi Üzleti Főiskola Könyvtára,
  9. MTA könyvtárai,
  10. ELTE Egyetemi Könyvtár.
- Az első tíz könyvtár jellemzően havi ezernél több keresést produkál az őszi és tavaszi időszakokban, de a nagy egyetemek esetében (Pécs, Debrecen, Szeged, Corvinus Egyetem, Közép-Európai Egyetem, Semmelweis Egyetem) ez a szám jelenleg 3000-tól 15 000-ig is terjedhet. A havi száznál több keresés általában az első 40-50 könyvtár esetében igaz, ebben a számban már országos szakkönyvtárak, orvosi könyvtárak és megyei könyvtárak is szerepelnek (Országos Széchényi Könyvtár; Országgyűlési Könyvtár; Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet Orvosi Könyvtára, Budapest; Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtár, Zalaegerszeg; Kisfaludy Károly Megyei könyvtár, Győr).

A 2003 októbertől és 2008 decembere közötti időszakban az EBSCO adatbázisok használata a következő országos statisztikai adatokat mutatja:

- keresések száma: 2 444 163,
  - belépések: 501 391,
  - megtekintett teljes szövegű cikkek: 986 475.
- A belépések, keresések és a megtekintett cikkek havi alakulását a statisztika alapján készült diagramok mutatják:

Az EBSCOhost országos használati statisztikája
2003. október és 2008. december között

A használat tehát az őszi (október-november) és a tavaszi (március-április) hónapokban a legmagasabb, míg a nyári hónapokban visszaesik. A keresések trendjében, mint ezt már láthattuk, a felsőoktatási intézmények használata érvényesül legerősebben, valószínűleg ezzel magyarázhatóak a kiemelkedő hónapok eredményei. A diagramok jól mutatják, hogy a 2007. január és 2008. december közötti időszakban rohamosan megnőtt a keresések száma, ez nyilván a magyar nyelvű keresőfelület bevezetésének köszönhető.

Az EBSCO licenz folytatása

2008 decemberében az Oktatási és Kulturális Minisztérium a közbeszerzési eljárás lefolytatása után újabb három éves szerződést írt alá az EBSCO-val. A következő három év során mindenképpen kívánatos lenne elérni, hogy az EBSCO adatbázisok használata a közkönyvtárakban is tovább emelkedjen, ezzel együtt folytatni kell az adatbázisok tartalmának szakszerű megismertetését - rendszeres felhasználóképzés keretében. Tisztázni kellene a távoli hozzáférés lehetőségét, mivel erre igen komoly igény merült fel. (A távoli hozzáférés engedélyezése a könyvtár honlapján keresztül természetesen csak abban az esetben valósítható meg, ha a honlap technikailag lehetővé teszi a beiratkozott olvasók azonosítását, mielőtt a keresési felületre jutnának.) A távoli hozzáférésre vonatkozó cél szerepel a 2008-2013 közötti új könyvtári stratégiában, a Portál programban, és a könyvtári területre vonatkozó európai uniós pályázatok (TÁMOP) is erősen hangsúlyozzák.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Korábbi beszámolók, statisztikai kimutatások.

Balogh Anna: Megkezdődött az EBSCO folyóirat-adatbázisok országos használata. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2003. 10. sz., 30-33. p.